

FEJTÖRŐ.

Rovatvezető: Csiszár József.

Számítási kérdés:

Bontsuk szét 131-et két oly számra, melyeknek egyike 7-tel osztva, osztási maradékul 3 at adjon; másika pedig 11-el osztva, osztási maradékul 5-öt adjon.

Földrajzi kérdés:

Mi a neve azon városnak Háromszék megyében, a mely az Aporok régi fészke? A tűzimádó székelyek a monda szerint itt tartották fenn az ősi vallást, míg a keresztséget fel nem vették. A vár már a tatárjáráskor meg volt, Apor Miklós még 1603-ban ott lakott, de özvegye Torjára költözött s azóta a vár romba dől.

Történelmi kérdés:

Mi a neve azon khánnak, a ki a szomszédos nomád törzsek legyőzése után a mongolok fejévé lett? 600,000 emberből álló seregét négy részre osztva és fiait az egyes hadtestek vezérévé téve, meghódította Khinát és az egész Transoxániát; halál és pusztítás jelzék mindenütt nyomaikat.

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1899. november 19.

A 5. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Számítási kérdés: 2 év múlva; 5 év múlva; 1 1/2 év eltelt. Földrajzi kérdés: Batha folyó. Történelmi kérdés: Vasco de Gama, híres portugál hajós. Természettudományi kérdés: Kancsós jáczint (Hyacinthus orientalis). Képrejtvény: A szívet megtörni lehet, de legyőzni nem.

Helyesen fejtették meg: Balássy Miklós, Techt Károly, Vécsei Ferencz, Barla József, Giczey Lajos, Géczy Géza, Bohrandt Lajos, Kertész Tivadar, Wittmann György, Gyárfás Elemér, Dada András, Szécskay Dezső, Tobiás László, Szabó Ferencz, Zomódy József, Schweiger Gyula, Reichrath József, Platzner Árpád, Jung Sándor, Pay'r Hugó, Labancz László, Nagy Károly, Grünbaum Lajos, Csaudári Gyula, Terray Béla, Polnitzky Leo, Horváth Andor, Hajós Rezső, Rosenbaum Ernő, Rügő József, Erdei Vilmos, Podhradszky Kálmán, Strausz Gyula, Szalay Károly, Ember István, Laufer Rezső és Ödön, Horváth Dezső, Gulovics Andor, Benedek Arthur, Békey Ödön, Singer Gyula, Mihályfy Ernő és Zoltán, Weisz Hugó, Lovrits Antal, Bárány Kálmán, Molnár Aladár, Gyapai József, Puskás Jenő, Vadas Zoltán, Dragovics István, Scherz Alfréd, Dukász Jenő, Sebők Dezső, Soós Ignác, Deutsch Dezső, Betegh István, Laczkó Géza, Lamberger István, Léderer Károly, Botka Andor, Fuchs Dénes, Schuschiczky Pál, Antony Gyula, Rátkay Géza, Grosz Gyula, Grünfeld Samu, Krausz Nándor, Perbay Alajos, Kéler Tibor, Schwitzer Zoltán, Bartsch Sándor, Katz Bernát, Spitzer Jakab, Végh József, Borosnyay Oszkár, Piek Béla, Benedek István, Tremner Rezső, Baranyi György, Laban Antal, Kekécs Kálmán, Teesz Lajos, Bohldaneczky Imre, Okolicsányi Pál, Blumberg

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Alfréd, Lisssem Sándor, Endre Antal, Akay Elemér, Kohlhub Péter, Puskás Endre, Kliment Mátyás, Groedel Lajos, Klekner Rezső.

A jutalmul kitűzött könyvet, Hoitsy Pálnak «A mi az embert környékezi» című művét Mihályfy Ernő és Zoltán előfizetőink nyerték meg Győrött (Király-utca 17.)

SZERKESZTŐI TELEFON.

Horváth Dezső előfizetőnk (Bpest, Ferencz József-rakpart 16.) képes levelezőlapokat cserél. — **Betegh István**, Fel. Or. Nyerhet, ha akár csak egy rejtvényt fejt meg. — **Kezde**, Rimánkodásának nem bírunk ellentállani és ide iktatjuk géniuszának nagyreményű első eseményét:

Hullanak a sárga lombok
Az útszéli sárba,
Hallgatnak a juhkolompok,
Szedik a krumplit kosárba!!

Az esőben minden ázik,
Eltűnt már a kellem,
Csak az eszme meg nem fázik,
Hej, örök a szellem.

Természet, te koldus apó,
Didereg a képed,
Ne félj, ad az égi szabó
Meleg ruhát néked.

Véleményünk különben, hogy az ilyen vers írója még azt a kosárba szedett krumplit sem érdemli meg. — **Platzner Árpád**, Alsó-Kubin. Csak nem teszi föl a szerkesztőségről, hogy minden obskurus patak nevét ismeri? — **Berente István**, Budapest. «Hatteras kapitány» ép most jelent meg új kiadásban a Franklin-Társulatnál. Fűzve 2 frt, kötve 2 frt 60 kr. az ára. — **Ad puerum**. A «fejdisztő hánes» kifejezés nem szabatos. **B. J.** Budapest, **P. Gy.** Felső-Lövő, **E. Gy.** Szeged, **G. S.** Fogaras, **P. E.** Nyiregyháza, **F. D.** Beregszász. Beiktattuk tudósítónk közé. — **M. S.** Kis József Agota kisasszonya a rügyező rózsafa mellett emlékszik vissza az ifjúságra; az ön költeményének nénikéje a gyermekek oszonnázása mellett, kik *hörpölte* iszszák a kávé. Valójában a nénik ilyen körülmények közt nem szoktak ifjúságukra visszagondolni, hanem rászólnak a gyerekekre: «Bözse! Tóni! Ne hörpöljetek ivás közben! Ez nem illik». — **Schwitzer Zoltán**, Arad. Tudósításából nem tudtuk kivenni, micsoda amateur-kiállításról van szó. — **Pacauer Ervin**, Nyiregyháza. «Műfordításai»-val tegyen kísérletet heti élelajpajainknál. Ide iktatunk egynehány jól sikerültet, első sorban az egyszerű sárospataki diák híres mondását: *Silvestrem tenni Musa medularis avena* = vad Múzsát fogtam, zabbal tartottam; *conticure omnes intentique ora tenebant* = mindnyájan elhallgattak és orrukak a tentába mártották; *Danaei* = dánok; *fahr wohl, oh Glück von Edenhall!* = utazz el, oh Edenhall szerencséje. Tudósításait várjuk. — **F. L.** Gyöngyös. Tudósítónk közé soroztuk. — **Thomka Kálmán**, Czinkota. 1. Szaválásra kitűnően alkalmas víg költemények: «Az együgyű paraszt» Szentjóni Szabó Lászlótól, «Petike» Vörösmartytól, «A helység kalapácsa» Petőfitől, «Pázmány lovag», «A bajusz», «A fülemile» Arany Jánostól, «Az obsitos» Garaytól. Ezerszer méltóbb és nemesebb dolgok ezek, mint holmi «Orri»- és «Légy»-féle léha monológok. 2. A «Kenyer és becsület» nemsokára könyv-alakban is napvilágot lát. — **2713. sz. előfizető**. Ez az izenet önnek is szól. A kérdezett monológot nem ismerjük. — **Jelinek Józsa**, Trencsén. Falusi iskolában való színlelőadásra bő anyagot nyújt Forgó bácsi gyermekszínháza. Athenaeumkéhoz tessék fordulni. — **S. E.** Egy intézetből csak egy tudósítóra van szükség. — **Botond**. Önöktől már van emberünk. Ha lapunkat figyelemmel kísérte, kivehette, hogy hibeink minden tudakozására szeretettel mondunk választ és készséggel mondunk véleményt zsenge próbálkozásairól.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	SZERKESZTI	FŐMUNKATÁRS:	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre... 1 frt 20 kr.	Dr RUPP KORNÉL	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre... 2 frt 40 kr.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.		IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre... 4 frt 80 kr.	Kéziratokat nem adunk vissza.		
Megjelenik minden vasárnap.			

A nagybácsi leveleiből.

... Irod, hogy az önképző-társaságokat ügye szúrja az oldaladat. Mi türes-tagadás benne, a tekintetes tanári kar ősi szokás szerint kiküldötte egy tagját közéletet rendet csinálni, és — horrendum dictu — lön nemulass az ősi alkotmánynak, a régi dicső privilegiumoknak, meg annak, hogy a gyerekek ékes regulákban fölolvassák a præsessor-jogait és kötelességeit; mert hát ősi diák-ész szerint a birkák mondják meg a pásztornak, hogy így meg amúgy, mi majd megüünk előre, te csak ballagj szépen utánunk, mert így van ez megírva az ősi birka-constitutióban. És így tovább. Hej, mert gyönyörű világ is volt az a régi, mikor, teszem anno 1800-egynehányban, valahol egy ős városban, uram boesá, a gyerekek elnök odaszólhatott a tisztelendő páter præsessornek, hogy kérem alássan, tessék hallgatni, mert a szabályzat szerint most nekem van jussom a beszédre... A hogy meg vagyon írva ékes betűkkel a sz—i önképzőkör jegyzőkönyveiben. Bezzeg az volt néked az ætas aurea, öcsém, néked, a ki soha egy leczkét meg nem tanultál, ha csak apád anyád virgácsesal, — mivel nem buzdított rá, aztán soha egyebet kin-rinnél el nem követtél az önképző-társaság nagyobb dicsőségére.

Értem: bánja a béka a deret. A professor bement közéletet és megmondotta magyarán, hogy nem játszik nagyemberesdit. Hogy ő az önképző-társaságban is vezéreték, tanítótok, a ki nem azért van ott, hogy utánatok kullogva, várja, míg az időt elfecsérlitek, és lesse, hogyan rohantok fejfel a falnak szörnyű lelkesedésekben; hanem azért, hogy bölcs belátással, érett elmével egy nagy circulust huzzon elétek, mondván: imé, gyerekek, ezen a circuluson belül szabad a vásár:

mindenkinek szabad valamit választani abból a sok jóból, a mit beléje elrakosgattam; muszáj is, mert a nélkül nincsen önképzés. Hanem tovább, hirem nélkül, senki ne mászkáljon ám. Mert egy az: bolondot cselekedhetik, más az, ha egyesület, hát legyen egyesület: mindenki dolgozzék mindenkiért. Itt van száz írásbeli tétel, úgy állítottam össze, hogy ha mindegyiktek becsülettel megfejt belőlök egyet, aztán itt a gyűlésben felolvassa a sikerült dolgozatot: hát ti három-négy esztendő alatt emberül meg fogtok ismerkedni valamennyien azokkal a nevezetes irodalmi és tudományos dolgokkal, a melyek nélkül bizony emelt fövel alig léphetnétek ki az életbe...

Hej, öcsém, meg kellene áldanotok azt a pillanatot, mikor ez a regula megszólalt közöttetek. Hanem a korhely ficzkók sohasem látnak tovább az orruknál. Apád elcsapta Toportyán Miskát, a kondást, mikor aludt, aztán a malaczkok kárt tettek magukban; de a Csürkös Janesik et consortes, a hason-szörű sócék, ámbátor egy kis józan ész alig csirázik bennök, már maguk akarják magukat vezetni.

Persze, dicsőséges állapotok is volnának. Butykos Peti romant csinálna a megvadult cserebókrol; Kobakos Gyurka tragédiába öntené a farkavesztett nyúl históriáját; Csombok Miska párhuzamot vonna a holdvilág meg a bocksorszój között et cetera. Efféle önképző-társaság kéne néktek, drága öcsém. Sőt eljárátok gyűlésezen minden szombat délután: Fülesey Miska elszavalná a «secundába pónált mégis sok szamar»-t (a melyik Petőfinek a ti fejetek szerint tudvalevőképpen a legszebb versézete) és nagy láрма után szétmennétek azzal a dicsőséges meggyőződéssel, hogy dejszen az önképző-kör mégis csak különb az iskolánál; mert a mit az iskolában fehérnek

hallotok, azt a képzőtársaságban feketének lehet bizonyítani és — vice versa.

Hanem hát csak hátrább az agarakkal, öcsém. Az úrfi ne morogjon a tanáraitra és a vékony, idétlen kis eszeeskéjével ne akarjon okosabb lenni a professzoránál, a ki tudja, mit csinál; hanem válaszszon témát a kijelölt circulusban, aztán forgassa meg emberül. Mert — engem ugyste, — a nadrágszíjat minden eshetőségre készen tartjuk. Ezt tessék jól a begyébe szedni, secus non acturus.

KÜLÖNÖS VÉGRENDELET.

Verne Gyula regénye.

Egyedül jogosított magyar fordítás.

A nézőtér helyeslő moraj hangzott fel e szavak hallatára. Thornbrocknak félbe kellett az olvasást szakítania, míg a csend újra helyreáll.

Azután folytató:

«Tagtársaim jól tudják, hogy életemben legnagyobb kedvem telt a «Nemes-Lúd-Játék»-ban, melyet Európaszerte, de különösen Franciaországban jól ismernek. Ezt az antik korból reánk maradt nemes játékot én honosítottam meg a mi körünkben. Nagy gyönyörűséget szerzett nekem változatosságával, váratlan fordulataival, szeszélyes kombinációival, s főleg azzal, hogy a véletlen dönti el, csupán a véletlen, hogy a küzdelemből ki kerül ki a végén győztesnek.»

Senki sem tudta elképzelni, hogy miért szentel Hypperbone olyan nagy tért végrendeletében a «Nemes Lúd Játék»-nak? . . . Valóban ez méltán gondolkodozóba ejthette a hallgató közönséget.

A közjegyző tovább olvasta:

«Ez a játék — melyet Chicagóban bizonyára mindenki ismer — számos egymás mellé helyezett mezőből áll, mint a sakk-tábla. A mezők meg vannak számokkal jelölve, egytől hatvanháromig. Tizennégy mezőre egy-egy lúd-nak a képe van festve, azé az állaté, melyet a világ méltatlanul tart ostobának, pedig azóta, hogy a ludak mentették meg a Capitoliumot Brennus és a gallok támadásától, bizvást lemoshatták volna nevükről e gyalázatot.»

A hallgatók közül egyik-másik furesán rázogatta a fejét. Nyilván arra gondolt, hogy a megboldogult Hypperbone J. Vilmos ugyancsak megtérfálja a világot, midőn végrendeletében dicsőítő himnuszt zeng a ludakról.

A végrendelet tovább így hangzott:

«A végrendeletemet tartalmazó borítékban van egy térkép és egy kocka-vető doboz. A térkép azt a mezőt ábrázolja, a melyen én gondolatban terveztem a «Nemes Lúd Játék»-ot. Halálom után ezt a tervezetet nyilvánosságra kell hozni, hogy mindenki megismerje. A dobozban két kocka van, szakasztott olyanok, mint a minőkkel én szoktam a klubban játszani.

A játzófelek egyike kapja a sakk-mezőt, a másik a két kockát, s a játék menete a következő lesz: . . .»

Hogyan, hát játszani fognak? A «Nemes-Lúd-Játék» új életre kel? . . . No lám, mégis csak megtérfál minket! Az egész csak «humbug!» — kiálták közbe a nézőtérre levők.

Erélyes «csitt» meg «csend legyen!» kiáltások utasíták rendre a békétlenkedőket, s a közjegyző tovább olvasta a különös végrendeletet:

«Ime, ezt akartam én tenni hazám dicsőségére melyet én kimondhatatlanul szeretek, melyet keresztül-kasul jártam életemben, s melyet gyarapítani a legédesebb vágyam volna.»

Menyörgésszerű hip hip és hurrah kiáltás szakította félbe ezeket a szavakat; az óriási színház csak úgy rengett bele. A hallgatóság kíváncsisága tetőpontra hágott.

«Jelenleg Alaskát nem számítva, az Amerikai Egyesült Államoknak területe több mint nyolczmillió kilométer. Ezen a területen ötven állam van. Én ezt az ötven államot elhelyeztem a «Nemes-Lúd-Játék» hatvanhárom mezőjén, még pedig olyanformán, hogy közülök egy tizennégy-szer fordul elő, vagyis $49 + 14 = 63$. Így eszeltem ki az amerikai Egyesült-Államok «Nemes-Lúd-Játék»-át.»

Az «Excentric-Club» tagjai nyomban megértették Hypperbone J. Vilmos nemes intencióját, s a be nem avatottak is módfelett lelkesedtek a dolgoknak illetően váratlan fordulatán. Falrengető tapssal adóztak a szellemes ötlet szerzőjének.

Thornbrock tovább olvasott:

«Hátra van még az, hogy kijelöljük az Egyesült Államok közül azt, a mely a játékban tizennégy mezőn fog szerepelni. Vajjon eshetnék-e méltóbbra a választás, mint arra, melynek büszke partjait a Michigan-tó hullámai verdesik, mint Illinoisra, mely immár félszázad óta elragadta Cincinnati-tól a «Nyugat királynéja» nevet, melynek északról a Michigan, délről Ohio, nyugatról a Mississippi, keletről Wabash a határa; ez az állam, mely éppen olyan joggal tengeri, mint szárazföldi hatalom, s a mely ez idő szerint az Egyesült-Államok egyik legtekintélyesebbje.»

Ismét viharos taps és diadal-kiáltás szakította félbe a közjegyzőt, s künn az utcán az ezer meg ezer torok visszazúgta.

A közjegyzőnek néhány percig várakoznia kellett, míg újra csend lett a nézőtérre.

«Ki kell jelölnünk a játzófeleket, a kik mintegy sakk-figurákká válva arra lesznek hivatva, hogy az Egyesült-Államok óriási területén, melynek államait a sakk-tábla mezői képviselik, mozogjanak. E célra készítettem egy tervezetet, mely halálom után millió példányban sokszorosítandó, s a játék iránt érdeklődő polgártársak között szétosztandó, hogy minden mozzanatában kellő érdeklődéssel kísérhessék a játék menetét. Hatan vesznek részt a játékban, s e hatot Chicago lakosai közül a sors jelöli ki; e hatnak ez idő

szerint jelen kell lennie az Auditorium színpadján. Ezek fognak az Egyesült-Államok területén mozogni, még pedig a szerint, a mint a kockák számai esetéről-esetre jelölik.»

Ezt a szerepet szánta tehát a végrendelező a «hat»-nak! A kockák szeszélyes számai fogják őket megsétáltatni az Egyesült-Államok területén . . . Ők lesznek a mozgó figurák az óriási sakk-táblán!

Crabbe egy kukkot sem értett ebből az egész dologból, de bezeg jól megértette a többi sorsjelölt, hogy mi vár rá. Az ezerfejú közönség úgy nézett rájuk, mint valami rendkívüli emberekre.

No de, hadd lássuk, mi kíváncsága volt még az elhunytaknak.

«Végrendeletem felolvasása után tizenöt nap mulva, reggel 7 órakor megjelenek az Auditoriumban Thornbrock közjegyző, megjelennek az Excentric-Club tagjai. A közjegyző a kockákat tartalmazó dobozát megrázza, s a minősámotjelölnek a kivetett kockák, a szerint adja meg a játzófeleknek az utasítást, hogy hova kell menniök.

Minden másodnap ugyanabban az időben ismétlődik ez, s ha a játzófelek Chicagóból eltávoztak, távirati úton kapják meg a további utasítást arra nézve, hogy hova menjenek. Az Egyesült-Államokban oly kényelmes és gyors a közlekedés akár vasuton, akár hajón, hogy a játzófelek a meghatározott idő alatt könnyen megtehetik az utat, elkésérsről szó sem lehet. Ha azonban megtörténnék, hogy a «hat» közül valamelyik a meghatározott időben nem lenne a kijelölt mező — illetve államban — tovább nem játszhatik. Minden mozzulatra tizenöt nap jut, ez pedig bőségesen elég, hogy a legtávolabb eső államban is eljuthasson.

«A játzófelek a maguk költségén utaznak, s ha egy-egy mezőre értek, a megszabott tétet vagy annak két- illetve háromszorosát szintén a maguk zsebéből fizetik. Az egyszerű tét: ezer dollár. Ha egyetlen egy tétet nem fizetnek meg, a játékban tovább részt nem vehetnek.»

E bizony nem volt kicsiny dolog, mert ha elgondoljuk a tétek megsokszorozódhatnak, s a veszteség éppen olyan jelentékeny lehet, mint a nyereség kívánatos. Titbury e szavak hallatára

THORNBROCK FELOLVASSA A VÉGRENDELETET.

esúnyán elintorította az arcát, hivatásra pedig úgy belesápadt, mintha valamigonosz kigyó csípte volna meg. Egyébként a játzófelek bizvást számíthatnak arra, hogy akad egész rakás hitelező, a ki jó reménységfejjében bármikor ajánl fel kölcsönt. Az amerikaiaknak új terük nyílt arra, hogy tőkéiket új s talán busásan jövedelmező vállalatba fektessék. A végrendeletnek azonban még nem volt vége. Igen érdekes adatokat tartalmazott a megboldogultnak vagyoni helyzetére nézve:

«Ingó és ingatlan vagyonom részint házakba, részint részvényekbe, ipari- és bankvállalatokba, vasutakba van fektetve. Összes értéke Thornbrock közjegyző számítása szerint hatvan millió dollár.» A hallgatóság helyeslő mormogása elárulta, hogy még a legvérmesebb fantáziájuk sem esalatkoztak hozzávető számításaikban. Hatvan millió dollár tisztességes összegecske, még a Vanderbiltek, Astorok, Brodley Mártonok, Hally Greenek, Hutschinsonok, Carrollok, Priorok, Morgan Slade-ok, Lemox-ok, Rockfellerek, Sche-meornok, Richard Kingek, May Gasletek országában is, kiket a világ mint a nagy tőke, a cukor, liszt, petroleum, vasut, ezüst- és aranybánya királyait ismer. Vajjon nem mondhatja-e magát igazán boldognak a «hat» közül az, ki e hatvan

milliót megkapja, s vajjon minő feltételek mellett kapja meg azt? . . .

Erre vonatkoztak a végrendeletnek következő sorai:

A «Nemes-Lúd-Játék»-ban az a győztes, a ki leghamarább érkezik a hatvanharmadik mezőre. Ez természetesen nem attól függ, hogy mikor jelölik a koczkák a 63-as számot, mert számos akadály vár a játszófelekre, s lehet, hogy akkor jön ki a 63. szám, midőn már jó előre haladott, s akkor a fölösleges számok arányában visszafelé kell jönnie. A játék szigorú szabályai szerint az a győztes, a ki szerencsésen eléri először a hatvanharmadik mezőt. A győztes pedig összes vagyonomnak egyetlen örököse lesz.»

E szerint a «hat» közül csak egy, egyetlen egy nyerhet, . . . s játszótársai annyi fáradság, annyi izgalom, annyi költség daczára nem kapnak semmit sem!

Ebben tévedésnek kell lennie, bizonyára a második is kap kárpótlást, s részt kap az örökségből.

«A második, — úgy mond a végrendelet — vagyis az, a ki a legközelebb jutott a hatvanharmadik mezőhöz, az összes tétet nyer, melyek a játék folyamán befolytak. A véletlen ezt az összeget is jelentékeny növelheti, ha tekintetbe vesszük, hogy az egyszerű tét: ezer dollár.»

A közönség nem érdeklődött a végrendeletnek e pontja iránt.

Hyperbone J. Vilmos pedig tovább rendelkezett:

«Ha a játszók közül egyik vagy másik valami okból kidül vagy belefárad, a többiek folytatják tovább; ha azonban megtörténnék, hogy a játszófelek mind abbahagynák: Chicago városa tarthat számot vagyonomra, mint egyetlen, törvényes örökösöm.»

Végül e szavakkal fejeződött be az a különös végrendelet:

«Ez az én végrendeletem. Higginbotham B. György, az *Eccentric-Club* elnöke és Thornbrock közjegyző lesznek akaratom végrehajtói. Ők fognak vigyázni a «Nemes-Lúd-Játék» törvényeinek megtartására még pedig az elképzelhető legnagyobb szigorúsággal.

Az Isten viselje gondját a játéknak, intézze annak eshetőségét, és segítse diadalra azt, a ki arra a legméltóbb.»

Dörgő, viharos hurákh hangzottak fel, s a nézőtér már mozgolódott, hogy távozzék, midőn Thornbrock intett, hogy pótló-végrendelet is van.

— Micsoda, utóirat is tehát, a mely esetleg megváltoztatja mindazt, a mit eddig hallottunk? Micsoda fura egy ötlet a különös embertől!

A közjegyző olvasá:

«A sors által kijelölt «hat»-on kívül egy *hetedik* játszóról is gondoskodtam, a ki a játékban X. K. Z. betűk jele alatt fog szerepelni. Ugyanazok lesznek a jogai és kötelességei, mint a többieknek. Igazi

nevét csak akkor szabad elárulni, ha a játéknak vége lesz. A táviratokat X. K. Z. néven fogja megkapni.

Ez az én utolsó és megmásíthatatlan kívánságom.»

Furesa egy dolog! Vajjon kit rejteget ez az utó-végrendelet? (Folyt. köv.)

KOMÉDIÁS PALKÓ.

Idegen elbeszélés nyomán írta Gaal Mózes.

Illusztrálta Neogrády Antal.

— Lizika! . . . Lizika! — kiáltottam fel zokogva s futottam a kocsi után, melyet nem láttam már sehol. Kis mozgó szürke pont lett a kocsiból . . . A szél lekapta fejemről a kalapomat, de csak futottam, futottam . . .

Este volt, mire hazajutottam. Üres volt nekem a város, üres volt az én jó szüleim háza. Hiányzott valaki erősen nekem . . .

És még évek múlva is, ha a fecskek seregestül megszállották a táviró drótját, s aztán kerengve-csapongva útra keltek, s ha a búcsúzó golyák kelepelését, a darvak krugatását hallottam, mind vártam, hogy az alvégen egyszer csak megszólal a szürke ló nyakán a esilingelő csengettyű, jön a kétkerekű kocsi megáll előttünk, s a kurta ember, kinek a haja úgy mered fel, mint egy ezerágú vasvilla, megszólít engem:

— Fiauskám, merre van itt a nagy kocsmá? Évek jöttek, évek teltek, de Lizikát hiába vártam.

VII. FEJEZET.

Tizenkét év múlva.

Épen tizenkét év múlt el azóta. A kisvárosi iskolát becsülettel kijártam, s aztán beálltam az édes apám műhelyébe. Édes apám így kívánta, s nekem is nagy kedvem volt az esztergályos mesterségre. A mesterségen kívül minden szabad időmet arra használtam fel, hogy jó és tanulságos könyveket olvastam. Mikor fel-szabadultam, én is nyakamba vettem a világot, elmentem messze földre vándorolni. Szombathely volt az utolsó megállapodásom. Egy özvegyasszony műhelyében dolgoztam, a kinek a fia épen úgy, mint én vándorúton volt, s minden nap vártuk, hogy haza jöjjön, s átvegye a műhely vezetését.

Az özvegy asszony igen-igen megbecsült engem, úgy bánt velem, mintha az édes anyám lett volna. Bizott is bennem, mert a mesterséghez értettem s becsületesen dolgoztam. Most az én fiam,

József, az özvegyasszony fiánál dolgozik, s az öreg asszony, a mint a fiam írja, úgy kényezteti őt, mintha a nagyanyja volna.

Egy vasárnap délután a mesterasszonynyal a jó meleg szobában ültem. Künn fagyasztó hideg volt, mert január közepén történt. Az uteza is üres volt, mindenki a meleg szobát kereste. A szél metsző-hidegen fujt, a házak ereszen képződött jégcsapokat letördelte, s a fagyos utcán végig sepepte.

— Úgy-e, fiam, jó most a barátságos szoba s egy kis meleg kávé!

Én az ablakhoz mentem, s éppen arról gondolkodtam: vajjon mit csinálnak most az én népeim odahaza; ő de nem az anyám, nem is az édes apám . . . Ők már nem voltak otthon. Édes anyámat még kikísérhettem a temetőbe, megsirathattam keserves nagy fájdalomban, de szegény apám csak néhány héttel ezelőtt halt meg. Úgy temették el, hogy a fia jelen sem lehetett. Most már üres a műhely, vár reám az új mesterre. Az öreg Ferencz dolgozik benne szorgalmasan, mert az öreg Ferencz még él, talán nem is fog soha meghalni . . .

Ezek a szomorú gondolatok szállottak meg.

A mesterasszony tudta, hogy csak addig fogok nála maradni, míg a fia haza jön — egy-két hétig csupán, akkor aztán nekem is haza kell mennem.

A mint így tünődve állottam az ablaknál, az uteza másik soráról fenyegető, káromló szavak hangzottak át. Komor ház volt velünk átellenben:

a börtön. A börtön-ajtó félig kinyílt, s a rezes orru porkoláb kidugta a fejét. Öklével fenyegetett egy fiatal nőt, a ki erőnek erejével be akart menni a börtönbe. Soha ilyet nem láttam, hiszen a börtöntől az emberek félni szoktak, s nem vágyakozik oda senki.

— Bizonyosan olyan ember került a dutyiba — jegyzé meg a májsztronné, a ki neki nagyon kedves lehet . . . hanem az a pokrócz-káplár nem törődik a szeretettel.

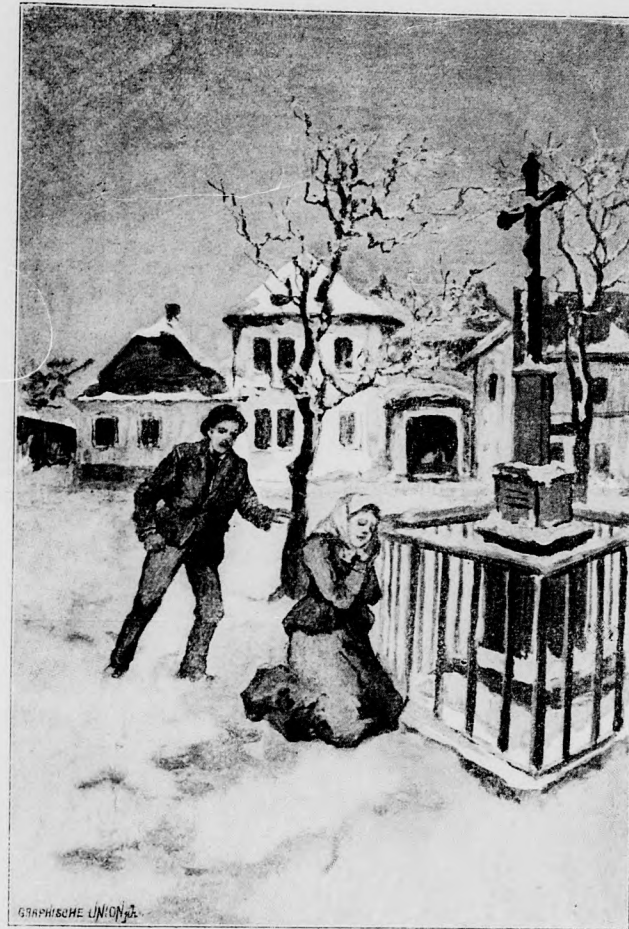
— Hja, a porkoláb csak a kötelességét teljesíti — mondám, csak éppen hogy én is mondjak valamit, mert engem tovább is a magam gondolatai foglalkoztattak.

— Patvar vigye az ilyen kötelességet! — kiáltott fel boszúsan a májsztrammé.

A porkoláb becsapta az ajtót, s a fiatal nő, kinek vékonyka ujjasa, kendővel bekötött feje arra mutatott, hogy szegény lehet, szomorúan elment a bezárt kaputól, s az utcán fölfelé indult nagy lassan. Én is meg a mesterasszony is részvevően néztünk utána. Valami azt súgta mindket-

tünknek, hogy az a szegény nő megérdemlé, hogy segítsünk rajta, csak azt nem tudtuk, hogy mi módon segíthetnénk.

Midőn az ablaktól éppen el akartam menni, megint megláttam a szegény teremest, lefelé jött az utcán. A börtön ajtajához közeledett, tétovázva, félénken indult felfelé a kölöpösökön. Megállott a második fokon, s hátrafordult. Ekkor láttam az arcát. Fekete szemű, halvány arcú

NÉMÁN KÖZELEDTEM HOZZÁ.

fiatal leány volt... fáradt és kétségbeesést visszatükröző. Kiolvashatta az ember az arcából, hogy nincs senki ismerőse a városban, hogy teljesen elhagyatott. Úgy látszik, szegény nem mert bekopogtatni az ajtón, félt a goromba porkoláb fenyegetésétől. Vissza-visszafordulva elindult lassan, lefelé az utcán. Nem tudta hova, merre, csak ment. A mint az oldal-utezácskába, mely a templomtérré vitt, bekanyarodott, lekaptam a fogasról a sapkát, s kirohantam az ajtón.

— Úgy, úgy, fiam, derék a szándékod — mondá a jó asszony — menj csak, én addig tejet melegítek.

Pogány hideg volt künn; az utcán mintha kihalt volna az élet. Egy árva lélekkel sem találkoztam. A városka mellett levő erdő zuzmarás fái komoran, fenyegetően néztek a városkára; az ablakok tele voltak jégvirágokkal.

A szűk utcába kanyarodtam be én is, s nem-sokára a templomtéren voltam, hol a nagy feszület állott, s előtte a fagyos földre borulva megpillantottam a szegény ifjú nőt. Imádkozott és sirt; attól kért segítséget, a ki az elhagyottakat megoltalmazza, a szomorúakat megvigasztalja.

Némán közeledtem hozzá, s midőn a boldogtalan fölemelte fejét az Üdvözítőnek tövisvérzette arcához, így szólottam hozzá:

— Bocsásson meg, ha szent áhitatában zavarom: úgy-e idegen maga ebben a városban?

Bólintott a fejével, de nem nézett reám.

— Azért jöttem, hogy útbaigazítsam, kérem, mondja meg, hova akarna menni?

— Nem tudom, ... nem tudom! — mondá szomorúan, s fejét lehorgasztotta néma kétségbeesésében.

— Egy óra mulva beáll az éj, ide künn csak nem maradhat az utcán, hiszen megveszi az Isten hidege.

— A jó Isten nem hagy el! — viszonzá halkán.

— Nem, bizonyára nem fogja elhagyni, s én azt hiszem, hogy éppen azért küldött engemet.

E pillanatban kezdett figyelni a hangomra, fölállott, s félénken közeledett hozzám, reám nézett és merően, sokáig nézett, mintha szemei az én szemeimbe kapcsolódtak volna, aztán fölkiáltott:

— Palkó! ... Palkó!

És a halvány arc édes örömtől sugárzott ...

— Palkó, neked igazad van, ... téged a jó Isten küldött ... a jó Isten!

Hát vak voltam eddig, hogy rögtön meg nem ismertem az én gyermekkori barátomat, testvérkém, az én Lizikámat...? Szép hajadonna serdült a tizenkét év alatt; a pajzán gyermekleánykából komoly, szomorú arcú szép leány lett... A pir elvonult arcáról, s megint szomorú halványosság terült el azon.

— Mit keresel te egyedül itt Erzsi? Mi történt veletek? Hol van édes apád?

— A börtönben.

— Apád, a te jó apád? — Jere, jere velem most! Egy derék öreg asszony műhelyében dolgozom; ismer téged jól, mert sokszor meséltem rólad!

Megfogtam a kezét, épen úgy, mint mikor mind a ketten gyermekek voltunk, s úgy vittem őt haza. A mesterasszony az ablakból intett, hogy csak jöjünk már, jöjünk!

— Lizikát hozom! — kiálték, mikor a szobába beléptünk, — képzelje csak, az én Lizikámat hozom!

A derék asszony összecsapta a kezét és felkiáltott:

— Jézus, Mária, Szent József, el ne hagyj! Lizika! ... Hát ez volt Lizika? De mondd csak az Isten szerelmére, Lizika, mi dolgod volt neked azzal a pokrócz-káplárral oda át? ... Pál azt mondta, hogy ti nagyon becsületes emberek vagytok?

Miközben így megostromolta a sok kérdéssel, megfogta a kezét, bevitte a belső szobába, a jó melegbe, lenyomta a nagy párnás-székre, hova csak ő szokott ülni, s egy párolgó eszébe kávé adott neki.

— Ne szólj még semmit, idd meg hamar! No nézze meg az ember, merő jégesap a kacsód! No, majd megmelegszik — s az áldott jó asszony el kezdte súrolni az Erzsi kezét.

Két fényes könyecsepp ragyogott az Erzsi fekete szemében, belepergett a kávéjába... Istenem, milyen jól eshetett neki az idegen asszony szerető gondoskodása!

Mikor aztán magához tért, röviden elmesélte, hogy mi minden történt velők az alatt a hosszú idő alatt, a mióta egymástól elváltak. Városról-városra jártak, hol rosszul, hol jól ment a dolguk. Nehány évvel ezelőtt meghalt az anyja. A halálos ágyán azt mondotta neki: «Ne hagyd el, leányom, apádat», aztán a fülébe suttogta: «neki olyan szíve van, mint egy ártatlan gyermeknek, nem a világnak való, mert a világ rossz...»

(Folytatása következik.)

Magyarországi szent Erzsébet.

(Erzsébet napjára.)

Gyöngye egy király volt jó második Endre, az az Endre, kinek német felesége: büszke Gertruda a magyart megvetette, s urrá tévé nálunk idegen fajtáját kénye-kedve szerint.

Vala pedig nekik Isten jóvoltából egy kised leányuk, Erzsébetnek hívták. Alighogy Erzsébet négy esztendősné, már eljegyezték őt a thüringeni gróffal Lajossal, s átadták fényes követségnek, hogy vigye szegénykét távol a hazától idegen országba. Azért vigyék oda, hogy ott nevekedjék, idegen népeknek nyelvét tanulja meg, hozzá simuljon az idegen élethez.

Apa, anya szíve nem esett meg rajta. Rengeteg sok kincset adott vele, mert hát büszke Gertrudisnak ez volt akarata. Győzte Magyarország, s Thüringia örült: hercegisasszonyka pedig hazát eserlét. Csak hazát, Istent nem, mert a Mindenható különös kegyelme véle maradt ott is, gondját viselte a magyar királylány-nak idegen országban.

Gyermekszíve hajló, mint a gyöngye oltás, faágáról metszik, új földbe plántálják, s hahogy gyökeret ver, ott is megfogamzik, ott is nap süt reá, ott is esőeseppje, ég-harmatozásra rügybe esőkenti, ha eljön a kikelet, az életet adó.

Évek jöttek, mentek, gyermekleánykából gyönyörű hajadon serdült évek múltán. Thüringia megtelt szépsége hírével, de még jobban megtelt jósága hírével. Példabeszéddé vált ritka szelidsége, s mentől jobban terjedt híre az országban, mint a fénynek mindig vetődik az árnya, úgy támadt irigység ellene titokban.

Thüringia grófja szívéből szerette, együtt nőttek fel, gyermekjátékaik kötötték össze a szíveiket, s lettek némely évek múltán hitvestársak.

Éltek vala boldogságban, tiszta békességben.

Hanem a gonoszság nyelve nem nyughaték. Összesügtak-bügtak bársonyba öltözött udvarbeli dámák, kényes urak szintén, s szőtték a rágalom hálóját, hogy abban a magyar királylányt galádul megfogják.

Duruzsoltak ekkép:

— Jaj, nagy szemfényvesztő a magyar királylány, Lajos felesége. Tükörét mutatja a tiszta hűségnek, mégis no, titokban rejtek ajtaján a várnak kilopózik, Isten tudj, milyen rejtek úton jár ő férje tudta nélkül. Tán tilalmas vére gerjede fel benne, s megszegi hűségét, mit urának esküdt oltárnak előtte.

Duruzsolták mondom, szóra szó, rágalom rágalom követett, s végül a fülébe jutott Lajos grófnak.

ERZSÉBET KÖTÉNYE TELE VOLT RÓZSÁVAL.

— Vigyázz, Lajos, mondá egyik fülbesugó, bizony esküszegő a te feleséged. Ne sajnáld azért len te drága idődet, s gyanut nem mutatva less titkon utána, mikor estefelé a rejtek ajtón át palotád elhagyja.

Lajos gróf nem hitte, hogy is hitte volna. Felesége arcán a hűség bélyegét, két szemének tiszta ragyogását látta.

Pedig igazuk volt a fülbesugóknak, mert Erzsébet titkon ki-kilopózott a palotából estve, s merre útját soha nem vette az udvar kényes népe, ott járt: a szegény emberek rongyos viskóiban, alamizsnát osztó keze el nem fáradt, gyógyító balszámot hordott a betegnek, vigasztaló szót a hitben esüggedőnek. Kunyhóról-kunyhóra járt Lajos hitvese, mert nagy inség vala az egész országban, ezren meg ezren küzdöttek az éhség szörnyű angyalával. Csakhogy az ilyesmi szívére nem szólt a fülbesugóknak, azok nem törődtek az ügye-

fogyottak jajgató szavával, akétségbeesés könnyeit nem látták, vagy ha látták is, rajta nem indult, meg szánakozó szívök.

Addig-addig szűrték Lajosnak szívébe a gyanú tűskéjét, míglén benne maradt a tövis, bántotta, s végére hogy járjon hitvese dolgának, föltette magában.

Leskelődött reá, s gonosz szándék ébredt a férjnek szívében, hahogy igaz volna, mit hinni oly nehéz.

Csikorgó hideg volt, tél derekán, midőn a kutyát sem űzi ki az ember, hanem megfér mellette a pattogó hasábnál a kemence mellett.

Estefelé jött is Erzsébet, kötényt felhajtva, mikéntha holmit rejtegetne. Ételmaradékkal volt tele köténye, azt szánta volt az nap a szegényeknek, a kik vártak reá rongyos kunyhóikban.

A rejtek-ajtónál váratlan elébe toppan férje, s kérdi:

— Hova megy titokban?

Erzsébet reá néz olyan szeliden, mint az égnek angyala. Mennyei tisztaság ragyog az orcáján. Reá néz férjére, de nem szól egy szót sem.

— Mit viszel?

Erzsébet szó nélkül mutatja, hisz a ki rosszat nem tesz, hanem jóban fárad, mért félne embertől.

Nézi a gróf, nézi, s nem hisz a szemének. Ember ilyet soha nem látott.

Erzsébet köténye tele rózsával.

Isten keze volt e dologban, nem másé. Tél közepeén rózsát ember nem vásárol, odáig nem terjed embernek bűbája, hanemha az Isten csodatevő keze változtatta át az ételmaradékot illatos rózsává.

Erzsébet is bámult, s igazmondó ajkkal ilyen vallomást tett hitese urának:

— Rosszat nem cselekvém, nem is cselekedtem soha ellenedre. Szegényeim várnak, azoknak akartam vinni maradékot asztalunkról, mert szívemnek fáj az ő inségük.

A gróf megszégyenül, s hagyja tovább menni. Hadd vigasztalja a szegényeket, s hintsen áldást a merre megy, jótékony kezével. Mert nyilvánvaló, hogy az Isten van vele.

*

Máskor dideregve jött egy koldus hozzá. Fekély lepte testét, utálat volt reá nézni a szegényre, szeméből a halál nézett ki rémesen, s aszott kezét nyujtá alamizsna-kérőn Erzsébet felé:

— Irgalmazz, jóságos asszony, el ne üzzél, a Krisztus nevében könyörgök te hozzád!

Erzsébet megszánta, szeliden szólt hozzá, nem is üzte el, de ágyába fektette, fekélylepte testét balzsammal kené meg, s biboros palástját, a legékesebbet reá terítette, hogy felmelegedjék.

Leskelődő szolgák mentek az urához, s kárörvendő arccsal újságolták neki:

— Most eredj, és nézd meg szentnek tartott asszony-hitvesed, kit rejteget patyolat ágyába!

Siet is menten a haragra lobbant gróf, belép

a szobába rátekin az ágyra, a bibor-palástot ellebbenti, s akkor — térdre roskad, mert az ágyban a kit meglát, maga volt Jézus, a keresztrefeszített, keze-lába vérzett, fején ott vala a tövises korona . . .

És mégis, mi történt?

Thüringia grófja elment királyával a Szentföldre, holott vérök ontásával akarták megvenni pogány törököktől azt a földet, melyen az Üdvözítő élt, tanított és meghalt az emberiségért.

Fényes lovagoknak ezernyi ezere felbuzgott s életét kockára vetette, mert ki a világot vérén váltotta meg, azért odaadni gyarló emberéletet, hogy is volna nagy ár.

Elbűsüzött, elment, ott hagyta hitvesét azok oltalmára, a kik nem szerették, csodás erényeért, ő nagyságáért, a kik irigyelték. Előbb irigyelték, aztán meggyűlölték.

Palotája többé nem volt már otthona, lépteit őrizték, ajtaját elzárták, s könnyöretesnek lenni nem volt szabad. Sőt anyira terjedt gonosz indulatok, hogy midőn hallották, hogy Lajos gróf többé vissza sohasem tér, mert harcban elesett: elűzték várából a magyar királylányt.

Biborban született, koronás királynak gyermeke volt, fényben élt, s eljött kinesekkel tévezve — és mostan viskóba költözött, keze munkájával szerezte kenyerét.

Eszébe nem jutott, hogy panaszkodjék. Hivásos földi jó az nem kecségette, sőt most is megosztá sovány falatját az inségsujtottakkal. Tél fagyát szenvedte, eső őt megverte, hő nap megperzselte és soha egy perzig arra nem gondolt, hogy hirt adjon apjának, a magyar királynak, nyomorú sorsáról. Nem jutott eszébe, hogy haza menjen, ha koldus-rongyosan is, s felváltsa rongymezét királyi biborral.

Ott tartóztatta őt a szegények raja, kik belé helyezték minden bizalmukat, kunyhója ajtaján, kik kopogtattak, csodatevő keze érintésétől is, a kik meggyógyultak. Család volt ez a sok inséges, nyomorék, s ő e családnak volt földi édes anyja... Ezért nem ment haza királyi apjához.

Hire terjedt lassan, s a hir szárnya vitte Erzsébet csodáit, szerencsétlen sorsát. Elvitte apjához, a király-udvarba:

— Endre király, míg te duskálsz földi jóban, s fiaid, lányaid hírből sem ismerik az inség kenyerét, — gondolj Erzsébetre, legkisebb lányodra, kit idegen földre küldtél zsenge korban, hogy lenne hitvese thüringi Lajosnak, gondolj lányodra, szerencsétlen apa; utolsó cseléded véle nem cserélne, mert viskóban lakik, éjjeli varrástól elveszett ereje esodaszép szemének, koldusnál koldusabb a magyar király-lány.

Endre király szíve megrendül e hirre. Fényes követséget megterhel kinesekkel, patyolat-ruhával, végbársonyt, gyöngyöket, aranyos hintót küld édes leányának, s hívja haza szépen.

Követek érkeznek abba a kis faluba, hol eldegelt a hajdani királylány. Akkor is úgy lették,

hogy font-fonogatott, sovány volt az arca, nehéz, sok munkától megtört szeme fénye.

Bizony, a mint látták őt a magyar urak, merő szájalomtól, elállott a szavuk; haragtól az arczuk, meg a szégyentől is vérvörösre lobbant.

— Jere haza, — mondák — jere haza velünk szegény király-leány! Ha apád megtudja, hogy mi lett belőled, egy bü lesz neki az élete, s lelké-

urat nem kellene szolgálnom: én Üdvözítőmet. Ne is sajnáljatok, apám se sajnáljon, hanem hagyjon itt a szegényeim között. Ez a munka tetsző az én Jézusomnak, megkezdem, s bevégezem, a míg erőm bírja Isten jó voltából. Soha ilyen boldog nem voltam, sem akkor, mikor apám mellett palotában éltem, sem a mikor férjem oldalán a várban úr-asszonyoknak hívtak. Ne is akarjatok

MAGYARORSZÁGI SZENT ERZSÉBET GYERMEKKORI KÉPE.

nek nyugodalma elvész. Vesd le magadról a koldusoknak rongyát, s ime öltsd fel ezt, mit apád küldött néked. Palotában lakjál, a mint hajdanában, szolgák lessék, a mit szemed-szájad kíván. Gonosz idegenek téged megaláztak, jere velünk haza, Magyarország téged újra felmagasztal.

Erzsébet szeliden mosolygott s rázta tagadólág fejét:

— Köszönöm jóságát királyi atyámnak, engedelmes lánya volnék, a mint voltam, ha nagyobb

szóval fáradozni, én itten maradok, míg az Úr elszólít . . . Menjetekek békével szép hazámba vissza, s vigasztaljátok meg szegény, ősz apámat.

Ezt mondta Erzsébet és e mellett maradt.

*

Sokáig nem tartott földi vándorlása. Magához szólítá az Úrnak irgalma, s csodatevő keze hirdette aztán is, hogy magyarországi szent Erzsébet néki milyen kedves vala.

A marburgi templom sirboltjába tették földi maradványát öröknyugalomra.
Bénák, vakok, sánták, testi kórságban elzárándokoltak Erzsébet sirjához századok multán is. Erős hittel mentek — ép testtel távoztak.

Gaal Mózes.

A villamos világítás.

A *Tanulók Lapja* számára írta Goldziher Károly.

Végül a szendarabok anyagáról akarunk röviden szólni. A darabok külső része kemény retorta szénből áll, a belső vékonyabb rész pedig puhább, könnyebben elváló szénből készül.

Ha a két szendarab egymás mellett van elhelyezve, a fényjelenség újra fellép és az ily elrendezést «villamos gyertyának» nevezik. A két szendarab között gipszréteg van, mely a felmelegedést elősegíti.

Az *izzólámpában* az alapul szolgáló kísérletünkénél használt fémvezeték egy növényrostokból készült szenesített fonál helyettesíti. Hogy pedig a szenesített fonál nagyfokú felmelegítése alkalmával ne égessen el, az égést fentartó oxigént el kell távolítani; ez a lámpának légüressé való tételével történik. Az izzólámpa már 1845-ben lép fel, de a gyakorlati életben csak azóta terjedt el, mióta Edison megadta alkalmas alakját. Az első baj ez esetben az, hogy a villamos energiának legnagyobb része nem fénynyé, hanem meleggé alakul át. A második nehézség pedig a levegő teljes kihajtásában rejlik.

Az izzó fonalat eleinte kemény papírból, majd finom bambuszrostokból készítették. A ma leginkább használt fonál készítése röviden a következő momentumokból áll: A fonálnak a növénysejteket felépítő cellulosa az ősanaga. Ezen elemi szerkezetű anyagot először is hosszú csövekben fonallá alakítják és azután spiritussal telt, finom kanyarulatú edényekben egy fél napig áztatják. Ezután vízzel megmossák és gondosan megszárazítják. Az ily fonalat most nagy, folyton 1400 fokon izzó kemencékben 18 órán át megszenesítik (karbonizálják) és ennek következménye, hogy a fonálra szénrészecskék rakódnak le. De egy második szenesítő eljárásra is szükség van, hogy ezen berakódás egyenletes legyen. E második szenesítés abban áll, hogy a fonalat szénhidrogén gázokon vagy olajon vezetik át és e fonálon elektromos áramot bocsátanak keresztül; az áram a szénhidrogént megbontja és szén a fonálra rakódik le. (Maxim-féle eljárás.)

Az így megszilárdított fonalat nem lehet egyszerűen a körtealakú lámpába bekapcsolni; az üveg ugyanis a fejlődő meleg miatt kitágul és hogy a körte meg ne repedjen, oly anyaggal kell a fonalat beolvasztani, mely az üveggel körülbelül egyenlő mértékben változik, ha meleg hatása alatt áll. Erre platina vagy nickel-platina a legalkalmasabb, de nem legolcsóbb anyag. A körte felső vége először hosszú csőbe végződik, hogy ezen át történhessék a levegő kihajtása. A levegőnek higanyszivattyúval való kiűzését soha sem lehet absolute elérni; mivel ez physikai úton nem érhető el, chemiai eljárásához kell folyamodnunk. A körtét fent beforsasztjuk és e forrasztás maradványa a körte felső végén látható csúcs. Beforsasztás után veres phosphort gyújtunk meg a körtében, mely a még ki nem űzött oxigént teljesen megköti; a meggyújtást az elektromos áramtól eredő melegmennyiség eszközli.

A izzólámpánál is az izzás ellentállás eredménye és az ellentállás annál nagyobb, mennél hosszabb és mennél vékonyabb a fonál. A fonál hosszúságát többszörös meghajlítással növelik. A körtének platinás végét fémalappal vagy rúgó segítségével kapcsolják be az elektromos áramkörbe.

Az izzólámpa nagy előnye, hogy nem kell folytonosan megújítani az izzószerkezetet, mint az ivlámpánál; fénye sem olyan erős és ezért kisebb helyiségek világítására felette alkalmas és egészséges. E nagy előny mellett le kell számolnunk még egy már említett nehézséggel, a mely az izzólámpával való világítást igen megdrágítja. Mivel ugyanis a légüres térben az elektromosság csak kis része lesz fénynyé, igen nagy erősségű áramra van szükségünk, ha erős fényjelenséget akarunk. Sokszor megessett már azonban, hogy ezen nagy áram a szénfonalat megrongálta és az izzólámpánál így fellépett egy baj, melyen csak egy legújabb, korszakos találmány segített: a híres *Nernst-féle lámpa*. A Nernst-féle lámpával az elektromos világítás elérte fejlődésének azon pontját, a melylyel a ma használt világítások legjobbjává vált.

Nernst lámpájának alap gondolata az, hogy a nem-vezetők, pl. a magnesium vagy mész azon tulajdonságát használja fel, hogy ezek melegítve vezetőkké válnak. Mivel pedig e testek magas hőnél sem égnek el, a légüres térre sincs már szükség, a mi az izzólámpa előállításánál a legnagyobb nehézségnek volt forrása. A lámpa szerkezete tehát felettebb egyszerű: lényeges része a

nem vezető, de izzó test, a mely az elektromos áramot csak akkor továbbítja, ha az előzetes felmelegítéssel vezetővé vált. Ezen előzetes felmelegítés pedig vagy Bunsen-égővel, vagy gyorsan felmelegített platinadarab beforsztásával (közönséges gyufával is) eszközölhető. Nernst az áramtól fejlesztett meleget magát használja fel az előzetes felmelegítésre. Ezen új lámpa olcsósága és egyszerűsége miatt nemsokára elsősorú világító forrás lesz. Olcsósága abban áll, hogy először is előállítására nagyon egyszerű, másodsorú pedig a szereplő testek izzítására felhasznált villamos energia igen kevés és az ennek megfelelő felmelegedés a levegő nagy ellentállása miatt igen nagy.

A Nernst-féle lámpa felfedezéséről körülbelül egy időben jutott el hozzánk a híres amerikai elektrotechnikus, *Tesla* Miklós kísérleteinek híre. E helyen csak röviden akarunk e korszakos kísérletekről említést tenni. Tesla ugyanis olyan gépeket állított össze, melyekben a váltakozó áramú gépek legtökéletesebbjeit mutatta be, a mennyiben másodpercenként húszezer, sőt ennél még több áramváltakozást ért el. Ilyen nagy feszültségű áramok villamos mezeje azután képes arra, hogy különböző légüres csövekben, vagy bizonyos izzótestekkel ellátott üveglámpákban (u. n. Tesla-féle lámpában) igen erős fényjelenséget idézzen elő. Mindezen kísérleteknek azonban fő eredménye az volt, hogy igazán hideg fényt lehetett velük előállítani és így azon gazdasági kérdés is meg volt oldva, hogy lehető kevés meleg- és sok fényenergia keletkezzék. Sőt tovább is mehetünk: ezzel a drótvezeték nélküli villamos világítás megoldásához is közelebb jutottunk és reményelhetjük, hogy egy nagy forrásból egész városokat lehet majd minden vezeték nélkül megvilágítani. Mindez azonban még a jövő idők problémáinak sorába tartozik és ezt csak azért hozzuk itt fel, hogy megjelöljük az utat, melyen mai nap a villamos világítás újításai haladnak.

Néhány szó az üstökösökről.

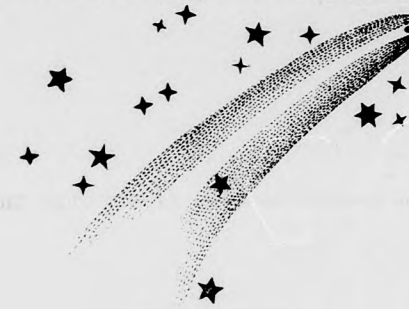
A *Tanulók Lapja* számára írta Marosi Rudolf.

Ismét rémitgette az embereket egy Falb-féle jóslat, mely a Földnek egy üstökössel való összeütközését helyezte a november 13 és 14-ike közötti éjszakára kilátásba. A nép ha nem hitte is el teljesen a végpusztulásról szóló híreszteléseket, nem tudott szabadulni a félelemtől, mert az üstökös nevének pusztá említése is borzalommal tölti el. Úgy látszik, hiába telt el három tudományos

kutatásokban és felfedezésekben gazdag század azóta, hogy VII. Alfonz portugál király rálőtt az 1684-iki üstökösre, félelmében földre vetve magát; az emberiség zöme, a nép, még a művelt Európában is a tudatlanság sötétjében tapogatózik. Ám a kritikus nap elmúlt, a nélkül, hogy Földünknek mi baja is történt volna: a rettegők is megnyugodtak egyelőre addig, míg egy újabb jóslat ismét végpusztulással nem fogja őket ijesztetni.

Aktuális lévén a dolog, talán nem lesz felesleges, ha itt is megemlékezünk pár szóval az üstökösökről, az égnek e különös jelenségeiről, a melyekkel való összeütközéstől féltik Földünket azok, a kik a világ végét hirtelen katasztrófával gondolják elérkezendőnek.

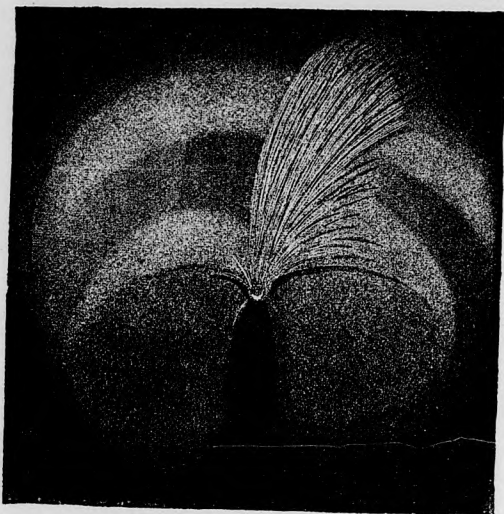
Hogy mi az üstökös, arra a tudomány is csak habozva ad feleletet. Mindössze csak annyit állíthatunk bizonyosan, hogy kóbor világtestek, melyek

ÜSTÖKÖS CSILLAG.

egyik naprendszerből a másikba vándorolnak a nehézkedés törvénye szerint. Ha útjukban oly közel találnak jönni Napunkhoz, hogy ennek vonzóereje megfogja őket, fokozódó sebességgel közelednek hozzá a gravitatio elvénél fogva és parabola, vagy hyperbola pályán megkerülve a Napot, ismét kivettettek a világtérbe, hogy soha többé vissza ne térjenek. Voltak azonban üstökösök, melyekre oly nagy volt a Nap vonzóerejének hatása, hogy az pályájukat parabolából ellypsissé alakította át, így tehát nem távozhattak el többé köréből, hanem a naprendszer tagjaivá lettek, szabályos időközökben napközbe érve, Földünkről láthatók lesznek. Ilyen a *Tempel I.* és a *Biela-féle üstökös* is, melyek a napokban beszéd tárgyát tették.

Alakjuk mindenki előtt ismeretes, a ki látott már valaha üstököst lerajzolva. Hogy anyagjuk miből áll, nem tudjuk. A tudósok állítottak ugyan már fel erre nézve számos elméletet, de ezek mind csak a valószínűség fokát érintik. Szilárd,

Üstökös.

cseppfolyós vagy gáznemű test-e az üstökösök magva (feje): bizonytalan. A szinképelemző készülékkel mindössze csak annyit értek el eddigéig, hogy a natrium, carbon s még néhány más elem jelenlétét lehetett a teleszkopikus üstökösben megállapítani. Bármint legyen is, annyi bizonyos, hogy tömegük rendkívül csekély, mert vonzóerejük a bolygókra semminemű észrevehető hatást nem gyakorol; farkuk (csóvájuk) pedig nem egyébfénytani tűneménynél, különben kimagyarázhatatlan lenne az az óriási sebesség, melylyel e csóvavégző pontjának a perihéliumban mozognia kell. Mint már említettük, a Tempel I. és a Biela-féle üstökös, a melyekkel való összeütközéstől a napokban tartottak, az időszakonként visszatérők közé tartoznak. Az előbbinek körforgási ideje 3-287 év és perihéliumában (napközelségi helyzet) 1.339 földtávolnyira, aphéliumában (nap-távolsági helyzet) 4.644 földtávolnyira van a Naptól. Oppolezer számításai szerint, ki a pályát meghatározta, már most perihéliumban kellene lennie, de még mindeddig nem látták, a mi valószínűvé teszi, hogy észrevétlenül surrant el mellettünk, a nélkül, hogy láthattuk, annál kevésbé, hogy vele összeütköztünk volna. Ezen üstököst valószínűleg azért hozták, hogy úgy mondjuk, kombinációba, mert pályája összeesik a novemberi hullócsillagraj pályájával; ezen rajnak sűrű rétegén pedig minden 33—34 évben (legutóbb 1866-ban) megy Földünk keresztül, a minek következtében a novemberi csillaghullás sokkal sűrűbb és gyakoribb az ilyen években. Az egész vaklár-mából tehát annyi az igaz, hogy a jelen és jövő

évben sokkal szebb novemberi csillaghullásra lehetünk elkészülve.

A másik, a Biela-féle üstökös a legérdekesebb naprendszerünk üstökösei között. (Ilyen különben is csak kevés van, míg a többi rendes üstökösök száma megmérhetetlen). Biela Vilmos német származású katonatiszt fedezte fel 1826 febr. 27-én a Kos-csillagzatban. Ugyanekkor Gambart János is észrevette (Franciaországban az ő nevén nevezik ezen üstököst) és egyidejűleg kiszámították pályáját, mely 6 és $\frac{3}{4}$ év alatt befutott elyppsis. Szabályosan vissza is tért 1832-ben, 1839-ben és 1845-ben. Ekkor azonban oly tűnemény állott be, mely még most is magyarázat nélkül van. A Biela üstököse ugyanis a megfigyelők szeme láttára ketté vált, s mindkét rész egymástól függetlenül kezdte meg pályafutását; ez mindenestre oly ellentmondás volt a tömegeknek megállapított vonzóerejére nézve, melyre a tudósok magyarázatot adni képtelenek voltak. Még nagyobb lett a talány, mikor 1852-ben történt visszaérkezésük alkalmával a két égitestnek egymástól való távolsága annyira fokozódott, hogy az előbbi nyolcszorosan meghaladta. Legközebbi visszatérésüknél, 1859-ben, a megfigyelés nem volt lehetséges; nagy izgalommal várták tehát a tudósok az 1865-ik évet, remélve, hogy a rejtélyt sikerül majd megoldaniok, de a Biela-féle üstökös, illetve üstökös-pár eltűnt, s a talánytalány maradt. Azóta elveszettnek hitték a csodálatos égitesteket, illetve belenyugodtak abba a feltevésbe, hogy azon ismeretlen ok, mely az első feloszlást eszközölte, további feloszlásoknak is vált okozójává, míg végre az üstökös egész tömege pályáján elszóródott. E feltevést megerősítette ama körülmény, hogy az eltűnés évének november 27-ikéjén valóságos csillag-eső hullott a Földre, a mi azon való-

A KETTÉVÁLT BIELA-ÜSTÖKÖS.

színűség mellett szolt, hogy az eltűnt üstökös anyaga a novemberi hulló-csillagrajt szaporította.

Most azonban azt állítják, hogy Valparaisóban látták ismét megjelenni e csodálatos égitestet; hogy mi a való ezen állításból, azt csak a későbbi megfigyelések fogják igazolni, a mikor talán az eddig megfejtetlen tűneményekre is fény fog derülni. Ennyiben mondható az 1899. év nov. hava érdekesnek. Arról azonban, hogy a Biela-féle üstökös a Földdel összeütközhetett volna, vagy összeütközhetnék, szó sincs, mert legnagyobb földközlelében is néhány millió kilométernyi távolban marad tőlünk.

Üstökösökkel való összeütközéstől tehát nincs mit tartanunk a jövőben sem. Arago számításai szerint $\frac{1}{251.000.000}$ a valószínűség arra nézve, hogy valamely üstökösrel összeütközünk, vagy mint Newcomb kifejezi: «Ha szemünket becsukva a levegőbe tüzelünk, ép annyi kilátásunk van arra, hogy a madarat röptében lelőjük, mint a mily valószínű az, hogy üstökös fog Földünkbe üt-közni.»

De tegyük fel, hogy ilyen eset beáll, mi lehet ennek következése? Valószínű, hogy ez sem okozná a végpusztulást, tekintve az üstökös tömegének csekélységét, ha csak oly gázokat nem tartalmaz, a mi az élőlények halálát okozná. (Ilyent szerepeltet Flammarion a «Világ vége» című művében.) A csóván való keresztülhatolást semmi esetre sem vennők észre, nem lévén az egyéb fénytani tűneménynél. Ez eset különben a legnagyobb valószínűség szerint már több ízben (így 1834-ben) meg is történt.

TUDOMÁNY, IRODALOM.

Szalmaviskók. Ilyen című elbeszéléseket és rajzokat tartalmazó kötetre boesát ki előfizetési felhívást Berkes Imre. A «Tanulók Lapja»-nak régebbi olvasói nagyon jól ismerik ezt a nevet; az újabbaknak pedig kellemes dolog lesz vele megismerkedni. Berkes Imre esztendői során át irogatta a «T. L.»-ba a szebbnél-szebb elbeszéléseket, rajzokat. Mélyen érző szívnek, erős tehetségnek megnyilatkozásai ezek; jobbára falún vagy kisvárosban, szegény emberek és szegény diákok közt játszanak. Nagy közvetlenséggel, édesbús hangon szólnak hozzánk; meglátszik, hogy a szerző szívéből beszél, hogy a leírt környezetben élt, s hogy a «Szalmaviskók» örömeiben, bánataiban és küzdelmeiben része volt. A legmelegebben ajánljuk az ifjúság figyelmébe Berkes Imre könyvét, mely az esztendő végén fog megjelenni. Ára 2 korona. Ezen összeg a szerző címére (Budapest, VII., Károly-körút 9. III. lépcső, I. 27.) küldendő legkésőbb december 15-ig.

Történetek az őserdőből. Irta Rudyard Kipling. Ennek a könyvnek lefordítása derék dolog volt. Illendő, hogy a magyar ifjúság megismerkedjék korunk legnagyobb angol írójával; megismerkedjék épen oly művéből, mely egyenesen az ifjúságnak szól. Rudyard Kipling Kelet-Indiában született, fiatal éveit az exotikus földeken barangolva, kalandokban töltötte; írói munkássága is ezen milicu körül mozog. Jelen könyve, a «Jungle Book» a legsajátosabbak és legkedvesebbek közé tartozik, miket valaha írtak. A színtér: Kelet-Indiának végtelen, titokzatos őserdői; a hős: Mowgli, az emberkölyök, kit csecsemő korától fogva farkasok nevelnek föl, ki a bestiák között él, érti beszédüket és urukká léssen. Bizarr és bűbajos történetek, átítatva az őserdő hatalmas hangulatával. A faóriások rengetegében, a hozót sötétjében, az ingoványok rejtékében, mindenütt nyüzsgő élet él, ember-től fel nem fogható társadalom uralkodik, melyet rend és törvények szabályoznak. Az állatok, mint egyének lépnek föl, ösztönök és érzelmek vezérlik őket, melyeket Kipling úgy rajzol, hogy nem állhatunk ellent, késpéznünk kell vennünk az egészet. Akéla, a magános farkas, Shere-Khan, a telhetetlen, gyáva tigris, Baloo, a szeretetreméltó öreg medve, Bagheera, a jó-lelkű párducz, Kaa, a félelmes és hiú óriáskigyó a Kipling ábrázolásában oly individuumokká nővik ki magukat előttünk, a kik határozottan érzelmeket keltenek föl bennünk: szeretjük, gyűlöljük vagy megmosolyogjuk őket. Az elbeszélés pedig az előadás utólérhetetlen kedvességével, humorával és homéroszinak mondható naivsággal ékes. Nagyszabású, évszázadokra szánt irodalmi kompozíciók el fognak porlani, de eme látszólag jelentéktelen történetek elébe örök élet integet.

Az Athenæum kiadásában megjelent könyvet Békési Gyula fordította zamatos magyarsággal; Pallagi Gyula tájékoztató bevezetést írt. Mühlbeck Károly néhány csinos képet rajzolt hozzá.

AZ ISKOLA VILÁGÁBÓL.

Katona Józsefnek, a «Bánk bán» halhatatlan szerzőjének születési évfordulóját lelket emelően ünnepelte meg Kecskenémén az ev. ref. főgimnázium ifjúsága. Az ünnepély ezernyi közönség jelenlétében a sétatéren levő Katona-mellszobor előtt folyt le. Teisz Frigyes VIII. o. t. szép beszédet mondott és a szoborra hatalmas babérkoszorút helyezett nemzeti színű szalaggal. Utána Kis Dániel VIII. o. t. szavalt nagy lelkesedéssel Sántha Károly alkalmi ódáját. Végül pedig a Hymnuszt kalaplevegéve énekelte az egész közönség. — Este 7 órakor a városi színházban díszelőadásul «Bánk bán»-t adták.

Petőfi-ünnepélyt ült e hó 5-ikén a zilahi ev. ref. főgimnázium ifjúsága. A szavatelok, ének- és zeneszámok mind Petőfi műveiből kerültek ki. Az emlékbeszédet Ady Lajos VIII. oszt. tanuló mondotta. Az ünnepély jövedelmét a fővárosban létesítendő «Petőfi-ház» javára szánják. — Ugyancsak a székesfehérvári állami főreáliskola is szép ünnepet rendezett november 12-ikén Petőfi emlékére. Kuthy József dr. főigazgató hazafias kezdésére. Az ünnep a város előkelő közönségének jelenlétében az intézet tornacsarnokában folyt le. A megnyitó beszédet Káldor Imre ifjúsági elnök mondta. Exner Győző főreáliskolai tanár «A szépről» tartott nagy tetszés mellett fel

olvasást. Több diák Petőfiből szavalt s az ifjúsági énekar hazafias dalokat énekelt.

Szent Imrének, a magyar ifjúság védőszentjének ünnepét kivált az erdélyrészi katolikus főgimnáziumok szokták megülni nagy fényvel és kegyelettel. Két szép programot közölhetünk ez alkalomból. Az egyik a *kolozsváriaké*. 1. «Hymnus Szent Imréhez», előadta a főgimnáziumi vegyeskar. 2. Petrán József önképzőkori elnök beszédét tartott. 3. «A szentek unokáihoz», Mindszenti Gedeontól, szavalta Jakab Sándor (VIII.). 4. «A Margit-legenda», elbeszélés, írta és felolvasta Csiki Zoltán (VIII.). 5. «Tota pulchra es Maria», Kemptertől, előadta a vegyeskar. 6. «Szent István unokáihoz», Urbányi Gyulától, szavalta Ajtai Pál (VIII.). 7. «A Margit-legenda irodalomtörténeti vonatkozású helyei», írta és felolvasta Nagy József (VIII.). 8. «Isten dicsősége», Beethoven-tól, előadta a vegyeskar.

Hasonló ünnepélyt rendezett november 5-ikén a *csíksomlyói* kath. főgimnázium diáksága. Isteni tisztelettel és szentbeszéddel kezdődött ez, majd a főgimnázium nagytermében folytatódott a következő műsorral: 1. «Ének Szent Imréhez», előadta a vegyeskar. 2. Ünnepi beszéd, tartotta Benke Antal VIII. o. t. 3. «Scherzo» Balányi Jánostól, előadták Gombos J. Kerekes K. VIII. oszt. tan. 4. «Regina coeli», Várady Antaltól, szavalta Fuchs Hermann VII. o. t. 5. «Ima» Kreuzertől, előadta a férfikar. 6. «Matura után», monológ Földestől, előadta Lukács Mózes VIII. o. tan. 7. Népdalok, hegedűn játszották Benke Antal, Gombos J., Kerekes K., László D. VIII. o. t. és Kerekes Gy. VI. o. t. 8. «Hadi lant» Zalár J.-től, szav. Vákár Vilmos VI. o. t. 9. «Induló» Altmanntól, előadta az ifjúság zenekara. Feltűnést keltett egy Szent Imrét ábrázoló nagy krétarajz, melyet Szopos Sándor VIII. o. tan. készített. Az ünnepélyen jelen volt az egész helybeli intelligencia.

Gyorsíró-kör. A *kassai* m. kir. áll. főreáliskolában, mint múlt éven is, «Markovics-gyorsírókör» alakult. A tagok kéthetente egyszer bő tárgysorozattal gyűlést tartanak Götz Károly tanár elnöklésével. A kör főtiszteit Salezmann Salamon (ifj. elnök) VIII. o. t. és Fried Lajos (főjegyző) VIII. o. t. tag töltik be. Az első gyűlésen a gyorsírás történetéből és hasznáról tartott értekezést, mint székfoglalót, Salezmann ifj. elnök. Ezenkívül a szép- és gyorsírás fejlesztésére pályázatokat hirdettek.

Ifjúsági színelőadások vidéken. Székelyudvarhelyen, a székelység főhelyén is meghonosult a hódító intézmény. Az ottani Tanári-Kör buzgalmanak köszönhető ez. Három pénteki estén adták elő a «Czifra nyomorúság»-ot Csiky Gergelytől, a «Piros bugyelláris»-t Csepreghtől és «Himfy dalai»-t Berziktől. A magyarzó előadásokat Nosz Gusztáv főreáliskolai, Gáspár István és Ravasz Árpád főgimnáziumi tanárok tartották. Az ev. ref. kollégium, az áll. főreál és a polgári iskola diákjai, illetve diákkisasszonyai nagy gyönyörűséget leltek az előadásokban. — A *pozsonyi* városi színházban november 11-én Shakspeare «Coriolanus»-át adták, Beregi Oszkárral a cím-szerepben. — Ugyanezen napon *Győrött* a halhatatlan brit költőnek egy másik, római tárgyú remekét játszották: «Julius Césár»-t. Dobó Sándor igazgató ízléses színlappal kedveskedett a tanulósnak, melyre rá volt nyomva Antonius gyászbeszéde Césár felett is.

A mentés az iskolákban. A mentőintézményeknek külföldön tapasztalt óriási fejlődése arra indította a budapesti mentőegyesület igazgatóját, dr. Kresz

Gézát, hogy angol mintára úgynevezett *ifjúsági sereget* szervezzen, a melynek célja, arra az esetre, ha a kényszerítő körülmények esetleg megapasztanák az orvosnövendékek számát, az első segélynyújtás általános elterjesztése. Az ifjúsági sereget a középiskolák VII. és VIII. osztálybeli növendékeiből állítják össze. s a mentőegyesület most a Markó-utcai főreáliskola ifjúságát tanítja ki erre a célra; még pedig, a mennyiben az iskola-orvosok elméletileg már eddig is oktatták a tanulókat az első segély nyújtására, gyakorlatilag. Azokon a mentő-gyakorlatokon, a melyeket a budapesti önkéntes mentőegyesület az országos mentés ügyének a szervezésére egybehívott kongresszus előtt rendez, már a nevezett főreáliskola VII. és VIII. oszt. tanulójfjúsága is részt vesz. A terv az, hogy az ifjúsági sereg céljaira az egész országban körülbelül 100,000 magasabb osztályú tanulóit gyakorolnak be.

A jelzett próba e hó 19-ikén lesz. A «Tanulók Lapja» tudósítót küld erre, ki az érdekes gyakorlatokról be fog számolni.

Ünnepelt igazgató. A *pozsonyi* kir. kath. főgimnázium ifjúsága lelkes ünnepel tisztelettel meg Polikeit igazgató urat nevenapja alkalmából. A köszöntő beszédet Zichy Géza gróf VIII. o. t. mondotta, ezután szebbnél-szebb szavaltok, ének- és zeneszámok következtek, melyek közül kivált a «Petőfi a Hortobágyon» melodráma; előadta Grottó Gyula VII. o. tan. Óriási lelkesedést keltett a «T. L.» főmunkatársának, Gaal Mózes tanárnak jelenléte, ki hosszú esztendő-kön át tanított itt, minden diaktól tisztelettel szeretve és csak egy esztendeje vált meg az intézettől. Engedvén a közökhajásnak, szívhez szóló beszédet intézett az ifjúsághoz, mely szünni nem akaró éljén-zéssel és viharos tapssal fogadta szavait.

Nátafalussy Kornélt, a *nagyváradi* tankerület főigazgatóját szép ünneplésben részesítette az ottani főgimnázium ifjúsága abból az alkalomból, hogy járszói coadjutorra választották. Fáklyamenetben, a tüzoltók zenekarának hangjai mellett vonultak lakása elé. Itt a daloskör éneke után Bresztovszky E. VIII. o. t. szép beszédben bücsiztatta el az ifjúságot szerett főigazgatójától. A főigazgató gyengélkedése miatt szobájában minden osztály kiküldöttjének jelenlétében választott s a hétfői napra szünetet engedélyezett.

Irodalomtörténeti térkép. Dr. Erdélyi Károly igazgató és Rietly Károly tanár terveinek alapján érdekes munkán dolgoznak most a *kolozsvári* róm. kat. főgimnázium önképzőkörének tagjai. *Irodalomtörténeti térképet* készítenek, melyre csak az eme szempontból nevezetes helyek fognak kerülni.

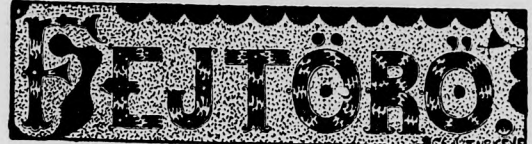
Gesztenyeszüret. Van a soproni Lähne-féle intézetnek egy kedves szokása, melyet az idén is megtartottak. Október 12-ikén reggel az intézet diáksága kivonult a hegyek közé, hol egy gyönyörű völgyben Lähne Vilmos igazgatónak gesztenye-erdeje van. Itt aztán gesztenyét szüreteltek; a gesztenyesütés után pompás ebéd következett, melyen nem volt hiánya a felköszöntőkben. Délután tornaverseny került rendre: versenyfutás, cselbalövés, zsákfutás, köcsögütés és egyéb tréfás mutatványok. Az ifjúság élvezetesen elföltött nap emlékéit vitte haza Sopronba.

Az önképzőkori vitaulések mind nagyobb tért hódítanak. Nagyon helyesen; az effajta vitakozások élesítik az elmét, tápot adnak az ötletességnek és előmozdítják az élő szóval való előadás ügyességét. A *nagykanizsai* főgimnáziumban legutóbb vitakozó ülés volt e tétel körül: Vajon Homerosz szerette-e az Iliászt és Odisszeiát? Hoss József és Schwarz Vil-

mos Homerosz mellett bizonyítottak, míg Macek Gyula VII. o. t. ellene érvelt. A «Volt-e naiv eposzunk? tétel-nél Bergstein Zsigmond igenlőleg bizonyított, míg Vajda Béla az ellenkező véleményt képviselte. — A *soproni* állami főreáliskola «Berzsenyi-kör»-ében f. hó 4-ikén a tragikumról vitakoztak.

Díszes ülést rendezett e hónap 5-ik napján a *losonczi* főgimnázium «Szavaló-kör»-e Ambrus Mór tanár tiszteletére, ki hosszú ideig volt a «Szavaló-kör» elnöke. Közöljük az ízléses, szép színvonalon álló műsort: 1. Mascagni, Intermezzo, Widder Sándor VII. oszt. tan. vezetése alatt előadta a Balázs-banda. 2. Megnyitó beszéd, tartotta Sacher Géza VIII. o. t. 3. Behr, Magyar táncok, zongorán előadták Kugel Adolf és Kugel János VI. o. tanuló. 4. Vörösmarty, «Petike», szavalta Guttmann Samu VI. o. t. 5. Sarasate, Navarra, hegedű-kettős zongorakísérettel, előadták Widder Sándor VII. o. t., Widder Felix V. o. t. és Kohn Rudolf VII. o. t. 6. Madách, «Ember Tragédiája»-ból részlet. Az Úr és Lucifer párbeszéde, szavalták Pogány Károly és Singer Arnold VII. o. tan. 7. Coppée-Radó «A hajótörött», szav. Szabó Ferenc VIII. o. t. A *losonczi* «Szavaló-kör» egyébként, mint értesülünk, *Kármán* Józsefről fogja magát elnevezni.

Önképzőkori tarlózás. A *budapesti* evangélikus főgimnázium «Arany János-kör»-e derék, tartalmas munkásságot fejt ki. Október 7-én Deutsch Oszkár ily című dolgozatot olvasott fel: «Shakspeare Julius César cz. drámája helyesen viseli-e címét?» Október 14-én Szidarovszky János VIII. o. tan. érkezését Arany Jánosnak «Az első lopás»-áról érdemkönyvbe írják. Október 28-án e kérdés fölött vitakoztak a tagok: «Szükséges-e valamely költői mű megbírálásához a költő életét ismernünk?» Vezérszókok voltak: mellette (azaz, hogy igen) Scheuer Róbert VIII. o. t., ellene Kornfeld Mór VIII. o. t. — Az *aradi* főgimnázium önképzőköre is erősen működik. Az elfogadott művek közül megemlíjük a következőket: «A nap és hó forrása» Federer Gyulától, «A társadalomról» Pécsi Alberttől, «A pénz» Federer Gyulától. — *Pozsonyi* főreáliskola, november 5. az ülés három sorrendjén három érdekes, elmemozdító tárgyú felolvasás szerepelt, melyek megérdemelték a kapott dicséreteket. Friedmann Jenő «Harezoljunk a párbaj ellen» ezímen olvasott föl; Unger Ferenc ezen kérdést fejtegette: «Van-e az állatoknak gondolkozásuk?»; Löwy Róbert a magyar testőrség hatását irodalmunkra elemezte. — *Iglói* főgimnázium, nov. 4. Lázár Antal VI. o. tan. érdekes felolvasást tartott a századvégi művészetről és költészetéről. — *Pápai* ev. ref. kollégium, október 29. Steiner Lajos VII. o. tan. jegyző a «Laokoon-csoportról» tartott székfoglaló értekezést. — *Brassói* főreáliskola, nov. 12. Rothenberger Simon VIII. o. t. Kisfaludy K. «Pártütői»-t fejtegette. Elfogadták Boér Andrásnak «Megszegett eskü» cz. balladáját. Az önképzőkör tagjai számára legutóbb olvasó-termet nyitottak meg, hol a körnek járó folyóiratokat («Tanulók Lapja», «Vasárnapi Ujság», «Magyar Nyelvőr», «Etnografia» stb.) olvasgatják. — *Székesfehérvári* kath. főgimnázium, november 12. «Madarászati emlékek» cz. beérkezett művet a bírálók elfogadták, szerzője Szüts Andor VII. o. t. A műsoron három felolvasás volt: Kárf János VIII. o. t. «A föld mint csillag»-ról olvasott fel nagy sikerrel, Saly Aladár VIII. oszt. tanuló «Őseink hadserege és hadi taktikája»-t fejtegette érdekesen, Székfi Gyula VIII. o. t. pedig «Az epikus költő»-ről olvasott fel.

Rovatvezető: Csizsár József.

Számítási kérdés:

A francia nemzet 1871-ben a szövetséges németeknek hadisereze fejében 5 milliárd (5.000.000.000) frankot fizetett. Ha ezen rengeteg hadisereze 1 centime (a franknak egy század része) tőkésítés által lett volna fizetendő, mikor kellett volna ezen 1 centimet tőkésíteni 4, 4 1/2 és 5 % mellett?

Földrajzi kérdés:

Mi a neve Hontmegye nyugati szélén fekvő azon városnak, a mely hajdan erősség volt s 1569 óta Hont, Bars, Turóc, Árva és Zólyom megyék járultak erődítményei fentartásához? 1654-ben a törökök felölték.

Történelmi kérdés:

Ki volt azon híres angol hajós, a ki a Tahiti szigeten megfigyelte a Venus átvonulását a napon, mely megfigyelésével a nap távol kiszámítása elemeit szolgáltatja? 1769—71-ben hajózta körül először a földet, számos felfedezést tevén, különösen Ausztrália földrajzi viszonyairól; 1772-ben két hajóval második útjára indult, melyből 1775-ben tért vissza; harmadik nagy útján Hawai szigeten emberei összevesztek a benszülöttekkel s itt több hajóval maga is megöletett 1779 február 14-én. Az ő utazásai fontosság tekintetében vetélkednek a Columbus és Magelhens utazásaival.

Természetrizai kérdés:

Mi a neve azon növénynek az édeslelevelék rendjéből, a melynek tölcseralakú virágja előbb piros, azután ibolyakék? Leveleit a XVI. század növénytanú írói mint a tüdőbajok hathatós orvosságát dicsérik.

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1899. november 26.

A 6. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Számítási kérdés: Az egyik 714,285, a másik 142,857. **Földrajzi kérdés:** Aranjuez (ejtsd Aran-chuez). **Történelmi kérdés:** Csábrágh-Várbok. **Természetrizai kérdés:** A közönséges fűz vagy pity-palatty. **Képrejtvény:** A nagy világ az élet-iskola.

Helyesen fejtették meg: Rubner György, Kukaczkay Aranka, Platzer Arpád, Thomka Kálmán, Grünbaum Sándor, Dukász Jenő, Gráner Imre, Névedí Botka Andor, Bleier Imre, Jakabb Gyula, Horváth Dezső, Salczmann Salamon, Krafka Boriska, Molnár Aladár, Pappszász Tamás, Farkas Lajos, Freyler József, Bory István, Géczy Géza, Rátkay Géza, ifj. Izsák Gyula, Techet Károly, Ember István, Rigó József, Schwarz Béla és S., Hajós Rezső, Zomody József, Fischl Alajos, Okolicsányi Pál, Nagy Károly, Cséti István, Rosenbaum Ernő, Schwarz Béla, Windt Lajos, Végh József, Balássy Miklós, Grosz Gyula, Labancz László, Steiner Vilmos, Bóné Endre, Dragovics István, Moskovich testvérek, Katz Bernát, Borosnyay Oszkár, L. Gyárfás Elemér, Schuschiczky Pál, Bohrandt Lajos, Gyapai József, Puskás Jenő, Szabó Ferencz, ifj. Bujdosó József, Léderer Károly, Háberfeld Aurél, Horvát Andor, Békey Ödön, Klekner Rezső, Kiss Aurél, Havas Pál és Bandi, Engländer Fülöp, Kotschy Ferencz, Sebők Dezső, Pék Béla, Kekés Kálmán, Acs Nagy István, Pichler Sándor. *Erdei Vilmos.* A VII. ker. állami főgimnázium önképzőköre, Steinschneider Ernő, Barthonek Károly, Vadas Zoltán, Morávek Elek, Bartsch Sándor, Bohdanecky Imre, Antony Gyula, Benedek István, Ascher Kálmán és Keresztessy Zsigmond, Laufer Rezső és Ödön, Laban Antal, Podhradszky Kálmán, Betegh István, Schwitzer Zoltán, Wundszám Sándor, Batori Oszkár, Akay Elemér, Révai Pál Ede, Spitzer Jakab, Baranyi György, Csiki Ferencz, Bogdán Ernő, Paczauer Ervin, Popper Ferdinánd, Groedel Lajos, Endre Antal, Torbics János, Grün József, Vécsey Ferencz, Weisz Mór, Barla Sz. József, Weisz Hugó, Soós Ignác, Perbay Alajos, Istvánffy József, Tees Lajos, Puskás Levente, Litsék Zoltán, Singer Gyula, Schwitzer Zoltán, Leichter Izidor.

A kitűzött könyvjutalmat, Szinnyei: «Az ezer tó országa» cz. művet *Erdei Vilmos* előfizetőnk nyerte meg Pozsonyban (Stefánia-út 15. sz.)

SZERKESZTŐI TELEFON.

Mailot Nándor báró, Tállya. Verne-ek és Gaal Mózesnek most folyó regénye a lapban való bevezetés után — körülbelül egy év múlva — fog könyvalakban megjelenni. — **Izsák Gyula**, Budapest. Szép dolog a református gimnázium «ötödista»-itól, hogy labdarúgásban legyőzik összes ellenüket. Ohajtjuk, hogy magyar és matematikai dolgozataik is oly fényesen sikerüljenek, mint goal-jaik. — **B. J.** «Piros pünkösöd első napján búsan dalol a gerle». A gerle ugyan csak bügni szokott és «dalolása» kissé szokatlan kép, mindazonáltal mi ezért a hibáért nem vonnánk le egy érdemfokozatot. Már azért sem, mert a költemények klasszifikálását értelmetlen és nevetséges dolognak tartjuk. — **F. J.** Szarvas. Mindkét versikéjéből kicsillag a költői gondolat; ám a verselés hanyagsága sokat levon az értékből. — **T. A.** A téli kiállításra képet bejelenteni november 20-ikáig, beküldeni december 10-ikéig lehet a Képzőművészeti Társulatnál. — **Bohrandt Lajos**, Budapest. Budavár emléktábláinak összeállításával is szép szorgalmáról tett tanúságot. Ezen a nyomon haladva, kiképezheti magát a történeti kutatás terén. — **K. G.** Miskolcz. Elfogadjuk. — **Altmann István**, Beszterce. Fejtő kérdéseket nem honorálunk. — **Hiller Jenő**, Zalaegerszeg. 1. Arról, hogy a kereskedelmi iskolákban az érettségi eltörölnék, szó sem volt. 2. Földes Imrének diákmológait ajánljuk, melyeket szerte szavalgatnak az önképzőkörökben. — **Csaba**, «Az ős» szerzője. «Hogy ne keljen pirulnom, ha a vers nem jó, azért álnévet használok». De bizony, csak piruljon az álarca alatt is! Versének végső sorait pedig:

Bujjunk a szobába,
Bujjunk be csak hamar!

alkalmazza sietve maga-magára. — **G. L. Sátorajja**.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

ujhely. Versikéjében tagadhatatlanul van hazafias érzés és lelkesedés. — **Dózsa Iván**. «Ismerlek, szép maszkl!» Alexandrinsaid jól pöngenek, de ürességet takarnak. — **Feri**. 1. Allatorvos, gyógyszerész, jegyző, közepes hivatalnoki pályák. 2. A próza és vers közt való különbség fejtegetésére nem kell különös forrás. Erről untilig eleget hallhat az iskolában és bőven tájékoztat minden statisztikai kézikönyv. — **Erdély Ernő**, Győr. 1. Önképzőkörök tagjai részt vehetnek irodalmi pályázatunkon. 2. A turista-egyesület pályázatáról még nincs tudomásunk. — **Barsa Mihály**, Késmárk. A «Gondfűző» véczein jóízűt neveltünk. Rajzai valóban ügyesek. — **Nagyváthy Ferencz**, Nyíregyháza. A hiányzó dolgokat 20 kr-ért (bélyegjegyekben beküldve) megkaphatja. — **Déchy Iván**, Odessa. Történeti adatai érdekesek, jól összeválogatottak, de már kissé messze vagyunk attól a szántól, melyre vonatkoznak. A fölvételeket még egyre várjuk. — **Sch. B.** Budapest. Számítalanszor elmondottuk már e helyen, hogy hiveink írói próbálkozásait szívesen megbiráljuk. — **B. O.** Onnét már van tudósítók. Nem illik férfi-emberhez a levelét parfümözni. **Puskás Endre**, Kolozsvár. Örömet látnók már egyszer a sokat emlegetett «Remény»-t. — **Bartsch Sándor**. A szerkesztőség szemei belefájdultak haragos vörös ténnyel irt soraiba. — **Liebermann Lajos**, Tokaj. A német irodalomtörténet legjobb földolgozásai: Gervinus, Wackernagel, Goedeke, Kurz, Scherer könyvei. Igen jeles mű a Heinrich Gusztávnak magyar nyelven írt német irodalomtörténete is. — **Platzner Arpád**, Alsó-Kubin. Gyalogsági hadapród-iskolák vannak Budapesten, Gyulafehérváron, Nagyszombatban, Pozsonyban, Temesváron. Az idén nyitnak meg a pécsi és nagyváradon honvéd hadapród-iskolák. — **Antiquus**, Ungváron. Persze, hogy kapható! Jelentkezzék csak az az előfizető. **Luspay Sándor** budapesti olvasónk (VIII. Tavaszmező-utca 17. sz.) képes levelezőlapot szeretne váltani kollégáival. — **P. J.** Bérenger-fordítása híven adja vissza az eredetinek hangulatát. Önnék van tehetsége a műfordításhoz. — **D. O.** Marosvásárhely. **G. J.** Debreczen, ifj. **P. L.** Rimaszombat, **F. G.** Beregszász, **P. M.** Szarvas, **V. S.** Szombathely, **P. A.** Budapest, **P. M.** Szarvas, **W. G.** Budapest. Önképzőköri tudóstólul elfogadjuk. — **Markovits Béla**, Nagy-Szombat. A szerkesztőségnek egyéb teendői is vannak, mint költemények másolása és küldözgetése. — **Benke Andor**, Sepsiszentgyörgy. Gaal Mózes a Markó-utcai főgimnáziumban tanít. — **Szabó Ferencz**, Szabadka. Beszámíttatik. — **Barta József**, Csurgó. Hozzuk, a mi jó. — **Dörre Jenő** aradi főreáliskola VI. o. tanuló és **Szécskay Arpád** (Budapesten, VIII. József-utca 17.) képes-levelezőlap-cserére hajlandó. —

MAGYAR IRÁSBELI FELADATOK.

Összeállította

Dr. RUPP KORNÉL,
főgymn. tanár.

Több mint ezer magyar feladatot tartalmaz
vázlatokban s kidolgozva.

Ára a 400 oldalra terjedő szép kiállítású munkának
2 forint.

Megrendelhető a Tanulók Lapja kiadóhivatalában.

MAGYAR DIÁKSZÓTÁR

Irta

Dr. DOBOS KÁROLY.

Ára 50 kr.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	SZERKESZTI	FŐMUNKATÁRS:	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre... 1 ft 20 kr.	Dr. RUPP KORNÉL	GAAL MÓZES.	Budapest, IV. ker., Egyetem-utca 4. szám. Kéziratokat nem adunk vissza.
Fél évre... 2 ft 40 kr.			
Egész évre... 4 ft 80 kr.			
Megjelenik minden vasárnap.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.		

ŐSZI HANGULAT.

Alig nyílt a virág, s már is lebújtak szirmai; alig ragyogott felettünk a tavasz derült ege, s már is eltakarja szemeink elől a szürke őszi köd. A virágtakarta tavaszi mező, a mely balzsamos illattal töltötte be a levegőt, most a hervadás tanyája. Enyészet, elmúlás mindenütt, a hová tekintek, csak itt-ott nyílik egy elkésett rózsza, vagy százszorszép, — talán koszorúnak a haldokló természet fejére.

A tavaszi szellő őszi szellé vált. Sívítva, zúgva tör keresztül a hervadó ligeteken, erdőkön, a fonnyadt, sárga leveleket lesodorja a fákról, s végig teríti a letarolt mezőn, — talán szemfedőnek.

... Épen most nyugodott le a nap. Biborban úszik a nyugati ég. Nem illik a tájképhez. De mégis... Nem az élet színe az ott, a mit az egészség fest az arcra, hanem a halál csókjának nyoma, a mivel a haldoklót illeti. Igen, csalóka fény.

Fáj látnom e pusztulást, fáj látnom a küzdelmet, a melyet a mulandóság harezol a haldokló élettel, hogy azután szemébe mondhasa: legyőztelek.

A kis csalóka nem zengi énekét a holdvilágos estéken, elköltözött messze, a hol most is tavasz várja, a hol most is van árnyas, védő lomb a fákön, a hol virág feslik most is a mezőn...

Oda való a madárdal, nem a pusztaságba.

Éjszak felől egy csapat daru száll erre. Ezek is elmennek már. Nem jó hallani, ha a nádás a halk susogás helyett, a mit a játszi szellő csalt ajkaira, száraz ágaival-bogaival zörög a szélben.

Boldog madarak! Miért nem távozhatok el én is veletek, miért nem mehetek oda, a hol mosolygó

ég, s meleg napsugár fogadna, el innen, a hol minden hervad, minden enyészik, s a falombok helyén nemsokára zúzmara, hó fedi be az ágakat, s virágot a fagy alkot: az ablakokra jégvirágot!...

És mégis, mi csalja ki a távozók torkából azt a szomorú hangot, azt a bánatos krigatást, a mivel a hervadt táj fölött elröpülnek? A távozás-szülte fájdalom talán? Miért? Miért fájna elhagyni azt a földet, a melyik hozzájuk mostoha, s elsietni a rájuk mosolygó délszak tájaira?

Vagy talán ők is úgy vannak, mint a száműzött, hogy végzetük miatt mennek innen el, hogy a kényszerűségnek engednek, s hiába nekik dél minden varázsa, pálmaligeteti s a szebbnél-szebb vidékek: csak ide, csak ide vágnak vissza?! Óh a bujdosót, legyen bár hazája örök tél országa, eltéphetetlen láncz fűzi ahhoz: a hazaszeretet: soha meg nem szűnik sóhajtása, fohászkodása, hogy azt még egyszer megláthassa.

Szegény madarak, az előbb boldogoknak mondtalak benneteket! Szegény madarak, nem irigylem, szánom sorsotokat. Mert keljen bár a télben nélkülözöm minden derűt, minden virágzást, megédesíti a nélkülözést az a tudat, hogy itt vagyok szülőföldemen, hazámban, a melynek minden része: minden fa, minden bokor kedves, megszokott előttem, a hol ismerősen mosolyog rám minden arc, s nem keil a távolból sóhajtognom azért a helyért, a hol születtem.

És nem is lesz ez mindig így. A havat, a fagyot elűzi a meleg napsugár, a telet a tavasz váltja fel. Ujra felölti majd zöld ruháját erdő, mező, völgy és halom, — a madárdal újra megszólal. A kis ibolya előkandikál a bokrok alól, édenne válik ez a föld.

Az életen a mulandóság nem vehet győzelmet, csak a látszat mutatja azt. Ha felülkerekedik is